

ZDZISŁAW ZARZYCKI

WSPÓLDZIAŁANIE KOŚCIOŁÓW
I INNYCH ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH
W ZAKRESIE WYCHOWANIA W TRZEŻWOŚCI
I PRZECIWDZIAŁANIA ALKOHOLIZMOWI.
WYBRANE ZAGADNIENIA PRAWNE

1. WSTĘP

Z preambuły do ustawy z dnia 2 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2002 r., nr 147, poz. 1231 ze zm.)¹ dowiadujemy się, że polski ustawodawca uznał „życie obywateli w trzeźwości za niezbędny warunek moralnego i materialnego dobra Narodu”. Wydaje się, że norma ta ma charakter celowościowy i znaczący wpływ na interpretację treści całej ustawy².

Przedmiotem regulacji omawianej ustawy jest dosyć specyficzna sfera stosunków społecznych, takich jak: ograniczanie spożycia napojów alkoholowych³ oraz zmiany struktury ich spożywania, inicjo-

¹ Dalej: ustawy.

² I. Skrzydło-Niżnik, *Preambuła*, w: I. Skrzydło-Niżnik, G. Zalas, *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz*, Zakamycze 2002, s. 27-28.

³ Art. 46 ust. 1 ustawy: „Napojem alkoholowym w rozumieniu niniejszej ustawy jest produkt przeznaczony do spożycia zawierający alkohol etylowy pochodzenia rolniczego w stężeniu przekraczającym 0,5% objętościowych alkoholu”. Ustawa rozróżnia „stan po użyciu alkoholu”, który zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:

wanie i wspieranie przedsięwzięć mających na celu zmianę obyczajów w zakresie sposobu spożywania napojów alkoholowych, działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy, przeciwdziałania powstawaniu i usuwania następstw nadużywania alkoholu, a także wspierania w tym zakresie działalności organizacji społecznych i zakładów pracy (art. 1, ust. 1 ustawy).

Powyżej zdefiniowany zakres obowiązków społecznych przejęło na siebie państwo, a ich realizację nałożyło na organy administracji rządowej i organy jednostek samorządu terytorialnego⁴. Przedmiot tych czynności wykonawczych ma polegać na obowiązku:

a) popierania w tworzeniu i rozwoju organizacji społecznych, których celem jest krzewienie trzeźwości i abstynencji, oddziaływanie na osoby nadużywające alkoholu oraz udzielanie pomocy ich rodzinom, jak również zapewnienie warunków sprzyjających działaniom tych organizacji;

b) współdziałania z Kościołem katolickim i innymi Kościołami oraz związkami wyznaniowymi⁵ w zakresie wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi (art. 1 ust. 3).

1) stężenia we krwi od 0,2 do 0,5 alkoholu albo

2) obecności w wydychanym powietrzu od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1 dm³ (art. 46 ust. 2 ustawy) oraz „stan nietrzeźwości”, który zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:

1) stężenia we krwi powyżej 0,5 alkoholu albo

2) obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³ (art. 46 ust. 3 ustawy).

⁴ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambuła*, s. 32.

⁵ Ustawa, wymieniając podmioty konfesyjne, z którymi państwo współdziała w realizacji wymienionych zadań, operuje pojęciem „Kościół katolicki i inne kościoły oraz związki wyznaniowe”, zamiast utrwalonym (po 1989 r.) pojęciem „kościół i inny związek wyznaniowy”. Być może, wymieniając Kościół katolicki wprost z nazwy indywidualnej, chciano wyróżnić jego rolę dziejową i współczesną w realizacji zadań określonych omawianą ustawą.

2. GWARANCJE DLA KOŚCIELNEJ DZIAŁALNOŚCI W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA ALKOHOLIZMOWI I WYCHOWANIU W TRZEŻWOŚCI

2.1. KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ Z DNIA 2 KWIETNIA 1997 R.⁶

Kościelny obowiązek wychowania w trzeźwości i przeciwdziałanie alkoholizmowi w prosty sposób nawiązuje do wyrażonej w preambule do Konstytucji RP zasady pomocniczości (subsydiarności) „umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot” oraz wezwanie „o zachowanie przyrodzonej godności człowieka”. Konstytucja polska wprost nie może pozbawiać lub ograniczać praw obywatelskich poprzez zabranianie spożywania lub nadużywania alkoholu, niemniej wśród praw podmiotowych człowieka gwarantowanych w tym dokumencie znalazło się prawo do ochrony zdrowia (art. 68 ust. 1 konstytucji)⁷. Prawo to należy rozpatrywać na dwóch poziomach troski prawodawcy: 1) prewencyjnym, poprzez realizowanie zadań, celów i kierunków działalności w przedmiocie wychowania w trzeźwości i abstynencji, jak i 2) następczym, tj. pomocy (w wymiarze indywidualnym) dla osób już uzależnionych od alkoholu i ich rodzin, a także (w wymiarze ogólnospołecznym) przeciwdziałania alkoholizmowi i jego skutkom⁸.

W realizacji przez państwo obydwóch wyżej wymienionych grup zadań dostrzega się znaczącą rolę współdziałania organizacji pozarządowych, w tym Kościoła katolickiego oraz innych Kościołów i związków wyznaniowych. Pomimo braku ustawowych precyzji

⁶ Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm. Na temat charakteru wstępu do konstytucji zob. W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 2000, s. 10-11 oraz P. Winczorek, *Dyskusje konstytucyjne*, Warszawa 1996, s. 115.

⁷ Zdaniem A. Surówki (*Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 stycznia 2004 r., K 14/03*, „Przegląd Sejmowy” 2004, nr 6, poz. 172), prawo do ochrony zdrowia zapisane w art. 68 ust. 1 Konstytucji chroni abstrakcyjnie pojmowane dobro, jakim jest zdrowie. Ochrona tego dobra przyznana została wszystkim jednostkom ludzkim i służy pełniejszej ochronie życia oraz godności ludzkiej.

⁸ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambula*, s. 45 i n.

w określaniu wzajemnej relacji podmiotów rządowych i pozarządowych w realizacji określonych celów, trudno sobie wyobrazić ich oparcie inaczej niż na zasadzie dobrowolności i partnerstwa⁹. Do takiego poziomu wzajemnych relacji tych podmiotów zobowiązują m.in. konstytucyjne zasady demokratycznego państwa prawa (art. 2) i współdziałania [państwa z Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi] dla dobra człowieka i dobra wspólnego (art. 25 ust. 3) oraz to, że Kościoły i inne związki wyznaniowe dostrzegają potrzebę realizacji zadań z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi albo w ramach prowadzonej przez siebie działalności oświatowo-wychowawczej (cel prewencyjny), albo charytatywno-opiekuńczym (cel następczy).

Dzielenie się państwa zadaniami z zakresu wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z organizacjami pozarządowymi (w tym ze związkami wyznaniowymi) jest zjawiskiem zazwyczaj praktykowanym w państwach o modelu stosunków państwo-Kościół określanych terminem separacja skoordynowana, a tym samym coraz bardziej zauważalnym w naszym państwie¹⁰, które w zasadzie zmierza w tym kierunku. Sprzyjać tej relacji mają zarówno omawiane regulacje prawne, jak i sama aktywność podmiotów wyznaniowych¹¹. Niemniej dostrzega się negatywne zjawisko braku skoordynowania współpracy podmiotów pozarządowych (w tym wyznaniowych) z ad-

⁹ W trosce o należyte realizowanie zadań ustawowych państwo posilkuje się organizacjami pozarządowymi na wielu frontach zadań społecznych, m.in. takie rozwiązania spotykamy w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. nr 64, poz. 593 ze zm.); zob. Z. Zarzycki, *Rola Kościołów i związków wyznaniowych w realizacji wybranych zadań z ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2005, nr 8, s. 73-102. Więcej na temat zasady pomocniczości zob. S. Kawula, *Pomocniczość i wsparcie. Kategorie pedagogiki społecznej*. Olsztyn 2002, s. 77-80.

¹⁰ Również w krajach zachodnioeuropejskich na coraz większą skalę widoczna jest pluralizacja podmiotów świadczących publiczne usługi społeczne, w tym z zakresu zwalczania patologii związanych z nadużywaniem napojów alkoholowych.

¹¹ A. Rutkowska, *Pedagodzy społeczni – wolontariusze organizacji pozarządowych działających w środowisku lokalnym*, w: *Pracownicy socjalni i wolontariusze a możliwości reformy pomocy społecznej*, red. K. Marzec-Holka, Bydgoszcz 1998, s. 229.

ministracją publiczną i samorządową, szczególnie na etapie finansowania zadań z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi. Sytuacja ta jest wynikiem braku prawnego sprecyzowania w omawianej ustawie możliwości wspomagania przez budżet państwa lub samorządu terytorialnego podmiotów niepublicznych (wyznaniowych). Możliwości takiej, niestety, nie zapewnia na dostatecznym poziomie gwarancji ani ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 r. (art. 2 ust. 2)¹², ani też inne ustawy (np. z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie)¹³, w tym indywidualne regulujące sytuację poszczególnych Kościołów w Polsce.

Zatem rola podmiotów pozarządowych, w szczególności Kościoła katolickiego (i innych Kościołów) i związków wyznaniowych w sferze wykonywania zadań z omawianej ustawy jest funkcją realizacji zasady subsydiarności (pomocniczości), jako jednej z naczelnych we współczesnej nauce społecznej Kościoła katolickiego¹⁴ i innych Koś-

¹² Dz.U., nr 64, poz. 593 ze zm. Bynajmniej teoretycznie, możliwość taka została przewidziana np. w ustawie o pomocy społecznej, dopiero od 1 stycznia 1999 r. Otóż art. 25 ust. 1 obowiązującej ustawy o pomocy społecznej przewiduje, że „Organy administracji rządowej i samorządowej mogą zlecać realizację zadania z zakresu pomocy społecznej, udzielając dotacji na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zleconego zadania:

1) organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej,

2) osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej”.

¹³ Dz.U., nr 96, poz. 873 ze zm. Jednakże pod warunkiem, że ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego (art. 3 ust. 3 pkt 1).

¹⁴ Zasada subsydiarności znana była w filozofii starożytnej Grecji. W nauce katolickiej dostrzega się ją w poglądach o naturze społeczności, a przede wszystkim w filozofii św. Tomasza z Akwinu. Kościelne rozumienie zasady pomocniczości sprecyzował papież Pius XI w encyklice *Quadregesimo Anno* z 1931 r. (wyd. „Znak” 1982, nr 7-9, s. 708). Zgodnie z zasadą pomocniczości wyrażoną w encyklice Jana Pawła II *Centesimus Annus* (1991): „Społeczność wyższego rzędu nie powinna ingerować w wewnętrzne sprawy społeczności niższego rzędu, pozbawiając ją kompetencji, lecz

ciotów, zauważalnej także w sferze publicznoprawnej w Polsce, szczególnie po zmianach ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591 ze zm.)¹⁵. Z drugiej strony zasada ta oznacza granice wzajemnej ingerencji organów rządowych (organizujących i świadczących pomoc z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi) w stosunku do podmiotów pozarządowych (np. wyznaniowych).

Należy zauważyć, że konstytucja polska z 1997 r. gwarantuje prawo do wolności w wymiarze indywidualnym (art. 53 ust. 1): „Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii”. Oznacza to, że każda osoba ludzka, także ta, która nadużywa alkoholu czy też cierpi na chorobę alkoholową lub inne jej skutki oraz członkowie rodziny, mają prawo do określonego wyżej prawa (podstawowego prawa człowieka)¹⁶. Fakt nadużywania alkoholu nie może być kryterium determinującym zakres prawa do wolności religijnej lub innych praw. Niemniej wyrażona w przepisie art. 53 ust. 6 konstytucji gwarancja, że: „Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych”, w pewnych okolicznościach jednostkowych może być ograniczona. Uprawnione do tego państwowe organy przymusu mogą skłonić osobę, będącą pod wpływem alkoholu, do nieuczestniczenia w praktykach religijnych. Zresztą pewne zachowania osoby, będącej po spożyciu alkoholu, mogą wypełniać znamiona przestępstw (wykroczeń)¹⁷.

raczej winna wspierać ją w razie konieczności i pomóc w koordynacji jej działań z działaniami innych grup społecznych, dla dobra wspólnego”.

¹⁵ Art. 7 ust. 1 pkt 18 i 19.

¹⁶ H. Misztal, *Konstytucyjne podstawy polskiego prawa wyznaniowego*, w: *Prawo wyznaniowe. Stan prawny na 1 lipca 2003 r.*, wyd. 2 zmienione i zaktualizowane, red. H. Misztal, P. Stanisław, Lublin 2003, s. 191.

¹⁷ Np. ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. nr 12, poz. 114 ze zm.). Wśród wykroczeń przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu wymieniono (art. 51 § 1): „Kto krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spokój, porządek publiczny, spoczynek nocny albo wywołuje zgorzenie w miejscu publicznym, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. § 2. Jeżeli czyn określony w § 1 ma charakter chuligański lub sprawca dopuszcza się go, będąc pod wpływem alkoholu, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. § 3. Podżeganie i pomocnictwo są karalne”.

2.2. USTAWA Z 17 MAJA 1989 R. O GWARANCJACH WOLNOŚCI SUMIENIA I WYZNANIA¹⁸

Jednym z podstawowych zadań państwa wyrażonych w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania jest współdziałanie z Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w zwalczaniu patologii społecznych (art. 16 ust. 1). W tym celu mogą być, na zasadach wzajemnego uzgodnienia, tworzone różne, w tym stałe formy współdziałania (art. 16 ust. 2).

Działalność Kościołów i innych związków wyznaniowych skierowana na przeciwdziałanie patologiom społecznym i ich skutkom zaliczana jest do szeroko pojętej swobody pełnienia funkcji religijnych. W tym celu można w szczególności tworzyć organizacje, mające na celu działalność na rzecz przeciwdziałania patologiom społecznym i ich skutkom, a także prowadzić działalność oświatowo-wychowawczą i charytatywno-opiekuńczą, a także korzystać przy tym ze środków masowego przekazywania. Zresztą korzystanie z tej swobody oparte jest na zasadach równouprawnienia (art. 19 ust. 1), jest zrównane pod względem prawnym z działalnością instytucji państwowych, jeżeli służy analogicznym celom (art. 21a) i odbywa się zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami, chyba że ustawy stanowią inaczej (art. 27 ust. 2).

W celu realizacji działalności charytatywno-opiekuńczej Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo zakładać i prowadzić, na zasadach określonych w ustawach, odpowiednie instytucje, w tym zakłady dla osób potrzebujących opieki, szpitale i inne zakłady lecznicze, żłobki i schroniska dla dzieci (art. 24 ust. 1)¹⁹.

Kościoły i inne związki wyznaniowe w zakresie przeciwdziałania patologiom społecznym i ich skutkom mają prawo wydawania prasy, książek, druków, z zachowaniem obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa (art. 25 ust. 1). Ponadto mają prawo do emitowania w radiu i telewizji programów religijno-moralnych, społecznych i kul-

¹⁸ T.j. Dz.U. z 2005 r., nr 231, poz. 1965 ze zm.

¹⁹ Przykładowe wyliczenie środków na realizację powyższej działalności znajduje się w art. 24 ust. 2.

turalnych w sposób określony w porozumieniach między władzami danego Kościoła lub innego związku wyznaniowego a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji (art. 25 ust. 4).

Niemniej działalność Kościołów i innych związków wyznaniowych w powyższym zakresie nie może naruszać przepisów ogólnie obowiązujących ustaw chroniących bezpieczeństwo publiczne, porządek, zdrowie lub moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób (art. 27 ust. 1).

Na powyższe, ogólne przepisy ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania mogą powoływać się wszystkie Kościoły i inne związki wyznaniowe w Polsce, tj. mające regulację w formie ustawy indywidualnej, gdzie ten rodzaj działalności jest im wprost zagwarantowany, jak i te, które nie mają takich gwarancji wprost wyrażonych (muzułmanie, karaimi i staroobrzędowcy)²⁰ oraz przede wszystkim te związki wyznaniowe, które działają na podstawie wpisu do „Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych”²¹.

2.3. KONKORDAT POLSKI Z 28 LIPCA 1993 R. I KOŚCIELNE USTAWY INDYWIDUALNE

Znakomita większość działających w Polsce Kościołów i związków wyznaniowych za jeden z głównych celów pozareligijnych stawia sobie rozwijanie działalności opiekuńczo-charytatywnej i oświatowo-wychowawczej²², a w ich ramach może realizować rozmaite

²⁰ Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 30, poz. 240 ze zm.); ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Karaimskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 30, poz. 241 ze zm.); rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o stosunku Państwa do Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego, nie posiadającego hierarchii duchownej (Dz.U. nr 38, poz. 363 ze zm.).

²¹ Szczegółowe uregulowanie zadań mniejszościowych Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi znajdziemy w statucie każdego z nich.

²² Działalność charytatywno-opiekuńcza każdego z Kościołów i związków wyznaniowych ma własne podłoże religijne i doktrynalne. W przypadku Kościoła kato-

zadania z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi i wychowania w trzeźwości.

Udział Kościołów i innych związków wyznaniowych w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi i wychowania w trzeźwości (na etapie prewencyjnym i opieki zdrowotnej) jest przede wszystkim częścią realizacji państwowych zadań z zakresu pomocy społecznej i przez jej pryzmat należy charakteryzować udział podmiotów ją organizujących i świadczących.

Kościelne (katolickie) doświadczenia z przeszłości dalszej i bliższej w omawianej problematyce są na tyle znaczące, że znalazły odpowiednie odzwierciedlenie w treści Konkordatu polskiego z 1993 r.²³ Konkordat gwarantuje, że odpowiednie instytucje kościelne mają prawo prowadzenia, każda zgodnie ze swą naturą, działalności o charakterze misyjnym, charytatywnym i opiekuńczym²⁴. W tym celu mogą one tworzyć struktury organizacyjne i urządzać publiczne zbiórki (art. 21 ust. 1)²⁵.

Podobne w treści przepisy o wyznaniowej działalności charytatywno-opiekuńczej w tym w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i wychowaniu w trzeźwości znajdziemy w wielu ustawach indywidualnych, regulujących położenie Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce²⁶. Podstawę do tego rodzaju działalności spotykamy

lickiego będzie to nakaz mający źródło np. w Biblii, Katechizmie Kościoła katolickiego (nr 2447), Kodeksie Prawa Kanonicznego (kan. 222 § 2, kan. 529 § 2).

²³ Dz.U. z 1998 r., nr 51, poz. 318.

²⁴ Art. 22 ust. 1 Konkordatu: „Działalność służąca celom humanitarnym, charytatywno-opiekuńczym, naukowym i oświatowo-wychowawczym, podejmowana przez kościelne osoby prawne, jest zrównana pod względem prawnym z działalnością służącą analogicznym celom i prowadzoną przez instytucje państwowe”. J. Krukowski, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 324.

²⁵ J. Krukowski (*Kościół i państwo*, s. 324; tenże, *Polskie prawo wyznaniowe*, wyd. 3, Warszawa 2006, s. 181), podniósł, że normy konkordatowe w tym zakresie są potwierdzeniem przepisów art. 7 ust. 12 pkt 2-4 i ust. 3 pkt 7-9 oraz art. 38-40 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP.

²⁶ M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, wyd. 3, Warszawa 2005, s. 277; także, W. Bar (*Charytatywna działalność Kościołów i innych związków wyznaniowych*, w: *Prawo wyznaniowe*, red. H. Misztal, P. Stanisławski, wyd. 2 zmienione i zaktualizowane, stan prawny na 1 lipca 2003 r., Lublin 2003, s. 350-351) wymienia działalność charytatywno-opiekuńczą w ustawach o stosunku Państwa do następujących Kościołów w RP:

także w ustawie z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 29, poz. 154 ze zm.). W ustawie tej (art. 36) wprost przewiduje się, że organizacje, których celem jest krzewienie trzeźwości, oddziaływanie na osoby nadużywające alkoholu lub używające narkotyków oraz udzielanie pomocy ich rodzinom, mogą być tworzone także w formie organizacji kościelnych, o jakich mowa w art. 34 [ustawy], lub organizacji katolickich, o jakich mowa w art. 35 [ustawy]. Taką możliwość posiadają także inne osoby prawne Kościoła katolickiego²⁷. Zresztą ramy organizacyjno-funkcjonalne działalności charytatywno-opiekuńczej Kościoła zakreślono w rozdziale 6 tej ustawy, w trzech artykułach (38-40).

W praktyce kościelna działalność na polu przeciwdziałania alkoholizmowi i wychowaniu w trzeźwości świadczona zazwyczaj w ramach pomocy społecznej i socjalnej jest mocno zróżnicowana²⁸.

Oprócz Kościoła katolickiego w Polsce prawo tworzenia organizacji prowadzących działalność m.in. o charakterze charytatywnym,

Ewangelicko-Augsburskiego (art. 25), Ewangelicko-Reformowanego (art. 10, 20-21), Polskokatolickiego (art. 11, 28-29), Starokatolickiego Mariawitów (art. 11, 18, 27-28), Katolickiego Mariawitów (art. 17), Zielonoświątkowego (art. 24), Adwentystów Dnia Siódmego (art. 20-22, 28 ust. 5, 29-30), Chrześcijan Baptystów (art. 22 ust. 2-3, 23-24, 33 ust. 5, 34-35), Ewangelicko-Methodystycznego (art. 22, 24, 29 ust. 5, 30-31), Gmin wyznaniowych żydowskich (art. 18).

²⁷ Art. 38 ust. 1 ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 29, poz. 154 ze zm.).

²⁸ Por. M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, s. 276. Np. zakony katolickie lub prawosławne prowadzą działalność charytatywno-opiekuńczą w zakresie określonym w ich statutach lub odpowiednich aktach wewnętrznych. Podobnie organizacje katolickie lub prawosławne bractwa cerkiewne mogą prowadzić działalność charytatywno-opiekuńczą w zakresie określonym w ich statutach. Kościelne przeciwdziałanie patologiom społecznym i ich skutkom w szczególności może polegać (art. 39) m.in. na: organizowaniu pomocy sierotom i prowadzenie zakładów dla sierot, prowadzeniu szpitali i innych zakładów leczniczych, organizowaniu pomocy w zakresie ochrony macierzyństwa oraz znajdującym się w trudnym położeniu materialnym lub zdrowotnym rodzinom i osobom, w tym pozbawionym wolności; prowadzeniu żłobków, ochronek, burs i schronisk, udzielanie pomocy w zapewnianiu wypoczynku dzieciom i młodzieży znajdującym się w potrzebie; krzewienie idei pomocy bliźnim i postaw społecznych temu sprzyjających.

oświatowo-wychowawczym i kulturalnym mają zapewnione także inne Kościoły mniejszościowe o uregulowanej sytuacji prawnej w formie ustawy indywidualnej. W niektórych ustawach wprost zagwarantowano prawo tworzenia organizacji prowadzących działalność przeciwdziałających patologiom społecznym i ich skutkom (np. adwentyści, prawosławni, baptyści, luteranie, metodyści, kalwini, zielonoświątkowcy, wyznawcy Kościoła mariawickiego, staromariawickiego, polskokatolickiego, gmin żydowskich)²⁹. W większości przypadków działalność ta obejmuje w szczególności prowadzenie zakładów dla sierot, osób potrzebujących opieki, prowadzenie szpitali, zakładów i przychodni leczniczych, ośrodków zdrowego życia, oświaty zdrowotnej oraz przeciwdziałania patologiom społecznym, organizowanie pomocy w zakresie małżeństwa, macierzyństwa i rodziny, prowadzenie żłobków, ochronek, burs i schronisk oraz popularyzowanie postaw prozdrowotnych³⁰. Dla przykładu Kościół zielonoświątkowy

²⁹ Art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentyistów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 97, poz. 481 ze zm.); art. 31 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (Dz.U. nr 66, poz. 287 ze zm.); art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijańskich Baptistów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 97, poz. 480 ze zm.); art. 25 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 73, poz. 323 ze zm.); art. 14 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 97, poz. 479 ze zm.); art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 73, poz. 324 ze zm.); art. 21 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 41, poz. 254 ze zm.); art. 17 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 41, poz. 252 ze zm.); art. 11 ust. 1, art. 17 i art. 18 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 41, poz. 253 ze zm.); art. 11 ust. 1 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 97, poz. 482 ze zm.); art. 18 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 41, poz. 251 ze zm.).

³⁰ Np. art. 21 adwentyistów; art. 23 baptystów; art. 22 ust. 1 metodystów; art. 17 staromariawitów; art. 18 ust. 2 polskokatolików.

prowadzi specjalną Misję Charytatywną i ośrodki odwykowe dla alkoholików i narkomanów m.in. Misja wśród Uzależnionych od Alkoholu „Nowa Nadzieja”³¹.

Kościół te mają prawo emitowania w publicznych środkach masowego przekazu nabożeństw oraz swoich programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych³², a także publikować czasopisma i inne druki³³.

3. ZADANIA Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA ALKOHOLIZMOWI

Zadania z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi wykonuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, w szczególności (art. 2 ust. 1):

- 1) tworzenie warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspokajanie motywuje powstrzymanie się od spożywania alkoholu,
- 2) działalność wychowawczą i informacyjną,
- 3) ustalanie odpowiedniego poziomu i właściwej struktury produkcji napojów alkoholowych przeznaczanych do spożycia w kraju,
- 4) ograniczanie dostępności alkoholu,
- 5) leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych od alkoholu,
- 6) zapobieganie negatywnym następstwom nadużywania alkoholu i ich usuwanie,
- 7) przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Powyższe wyliczenie zadań z zakresu różnorodnych postaci kształtowania polityki społecznej ma charakter przykładowy, niemniej ustawodawca w ten sposób próbuje sprecyzować je i jednocześnie ulegalizować w omawianym zakresie formy działania administracji publicznej i podmiotów wyznaniowych. W każdym bądź razie działania wszystkich podmiotów w realizacji zadań z zakresu prze-

³¹ W. Bar, *Charytatywna*, s. 354.

³² Np. art. 23 ust. 1 polskokatolicy; art. 21 ust. 1 gmin żydowskich.

³³ W sposób określony w porozumieniach między władzami danego Kościoła lub innego związku wyznaniowego a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji (art. 25 ust. 4 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania).

ciwdziałania alkoholizmowi muszą być oparte na konstytucyjnej zasadzie praworządności działania³⁴.

Zatem wspomniana ustawa wyznacza zakres działania nie tylko administracji publicznej (tj. samorządowej, rządowej, opieki społecznej, czy też podległej ministrowi właściwego ds. ochrony zdrowia, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych³⁵), ale także organizacji pozarządowych oraz Kościołów i innych związków wyznaniowych w zakresie inicjowania, wspierania oraz pomagania w zakresie szerzenie trzeźwości i abstynencji, np. kluby abstynenta, anonimowych alkoholików oraz grupy samopomocowe.

4. ZASADY USYTUOWANIA PUNKTÓW SPRZEDAŻY I PODAWANIA NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Omawiana ustawa wprost nie precyzuje liczby i zasad usytuowania punktów sprzedaży i podawania napojów alkoholowych w tere-

³⁴ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambula*, s. 45 i nast. znajdującej oparcie w art. 7 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., zgodnie z którym: „Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa”, a także w treści art. 6 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2000 r., nr 98, poz. 1071 ze zm.), który stwierdza, iż: „Organy administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa”.

³⁵ Regulamin Organizacyjny Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (został wydany w formie załącznika nr 2 do Zarządzenia Ministra Zdrowia z dnia 28 czerwca 2006 r. w sprawie Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (Dz.Ur.z.MZ. nr 9, poz. 43)) określa zadania Agencji w zakresie realizacji zadań z omawianej ustawy m.in. poprzez wspieranie społeczności lokalnych w rozwiązywaniu problemów alkoholowych i przeciwdziałaniu nietrzeźwości w miejscach publicznych. W tym zakresie Agencja powinna współpracować z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności z Ruchem Abstynenckim, w tym klubami i stowarzyszeniami abstynenckimi oraz organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi w środowisku Kościoła katolickiego, innych Kościołów oraz wspólnot wyznaniowych (§ 1 pkt. 6 lit. j).

Także do obowiązków Działu Edukacji Publicznej, Analiz i Współpracy z Zagranicą (§ 7 pkt. 8) i Działu Programów Lokalnych (§ 11 pkt. 6) należy m.in. współpraca ze stowarzyszeniami abstynenckimi oraz organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi w środowisku Kościoła katolickiego, innych Kościołów oraz wspólnot wyznaniowych.

nie. W ustawie znajdujemy za to delegację dla rady gminy (miasta) w kierunku ustalania, w drodze uchwały, dla terenu gminy (miasta):

1) liczby punktów sprzedaży napojów zawierających powyżej 4,5% alkoholu (z wyjątkiem piwa), przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży, jak i w miejscu sprzedaży (art. 12 ust. 1 ustawy)³⁶,

2) zasad usytuowania na terenie gminy miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (art. 12 ust. 2 ustawy).

W tak określonym przepisie ustawowym dostrzec można pozytywne działania prawa, jak i pewne jego niedoskonałości. Wśród tych mankamentów można zauważyć, że kompetencje rady gminy do określenia w drodze uchwały warunków sprzedaży napojów alkoholowych na terenie gminy nie obejmują reglamentowania godzin sprzedaży tych napojów³⁷. Oznacza to, że rada gminy nie może zabronić otwarcia sklepu i sprzedaży alkoholu w czasie, kiedy w miejscowym kościele odbywa się cotygodniowa (niedzielną) celebra liturgii mszalnej lub inna obrzędowość religijna. Zatem rada gminy, realizując jakiś własny plan wychowania w trzeźwości, nie może więc wprowadzić powszechnej prohibicji ani też zakazać sprzedaży alkoholu np. w niedziele, piątki lub konkretne święta lub uroczystości kościelne albo wręcz uchylić się od realizacji tego przepisu³⁸.

W orzecznictwie NSA pod ustawowym pojęciem „zasad usytuowania punktów sprzedaży napojów alkoholowych” należy rozumieć ich rozmieszczenie w terenie, a w szczególności ich usytuowanie względem miejsc chronionych, takich jak miejsce kultu religijnego, szkoły, przedszkole (por. wyrok NSA z dnia 6 maja 1994 r., SA/Gd 2824/93, niepublikowany)³⁹.

³⁶ Przykładowo na terenie Miasta Krakowa uchwała Rady Miasta Krakowa z dnia 9 listopada 2005 r., nr XCIII/936/05 (Dz.Urz. Woj. Małop. nr 616, poz. 4244) ustaliła liczbę punktów sprzedaży napojów alkoholowych na terenie Gminy Miasta Krakowa na 1000.

³⁷ Por. wyrok NSA z 17 listopada 1998 r., II SA 1394/98, opublikowany w „Prawie Gospodarczym” 1999, nr 3, poz. 46.

³⁸ Rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody z 16 grudnia 1996 r., nr ON.III.0903/12/46/96, opublikowane w „Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych” 1997, nr 2, poz. 44.

³⁹ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambuła*, s. 227.

W orzecznictwie sądownoadministracyjnym panuje zgodny pogląd, że rada gminy nie posiada kompetencji do określenia, jakie warunki musi spełniać punkt sprzedaży napojów alkoholowych, takich jak np. niekolidowanie punktu sprzedaży z realizacją w tym akurat miejscu własnych funkcji (religijnych czy pozareligijnych) przez Kościoły i inne związki wyznaniowe⁴⁰. Z kolei w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na fakt, że rada gminy powinna sprecyzować zasady określania punktów z geometrycznego punktu widzenia, pomiędzy którymi ma być dokonywany pomiar odległości między obiektem chronionym a punktem sprzedaży napojów alkoholowych, o jakim mowa w art. 9¹ ustawy⁴¹.

Ponadto problem nadzoru nad uchwałami rady gminy w tzw. sprawach alkoholowych w omawianej ustawie nie jest wprost uregulowany. Nie oznacza to, że przedmiotowe uchwały, jako akty prawa miejscowego nie podlegają jakimkolwiek nadzorowi. Na podstawie ustawy o samorządzie gminnym nadzór taki sprawuje wojewoda w formie rozstrzygnięcia nadzorczego (rozdział 10 ustawy gminnej). Wojewoda w terminie 30 dni od chwili przekazania mu uchwały przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) bada (art. 90)⁴² pod względem jej legalności z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi i może orzec o jej nieważności⁴³. Po tym terminie wojewoda może taką uchwałę zaskarżyć do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Z kolei gminie także służy skarga do sądu administracyjnego na rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody (art. 92a).

Z pozytywnych przejawów regulujących omawianą ustawę można wywieść to, że mimo wszystko rada gminy dysponuje stosunkowo

⁴⁰ Rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody z 18 marca 2003 r., nr ON.II.0911-10/10/03, opublikowane w „Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych” 2003, nr 3, poz. 70.

⁴¹ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambuła*, s. 227. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 02 marca 2005 r., VI SA/Wa 963/04, opublikowanym w „ZNSA” 2005, Nr 2-3, poz. 108 uznał, że odległości pomiędzy punktami sprzedaży napojów alkoholowych a obiektami o szczególnym znaczeniu, takimi jak m.in. szkoły, powinny być mierzone wzdłuż osi dróg publicznych, przy których są one usytuowane, nie zaś przez nieruchomości należące do osób prywatnych.

⁴² Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591 ze zm.).

⁴³ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambuła*, s. 235.

dużym zakresem władztwa prawotwórczego w przedmiocie wyboru i określenia tzw. obiektów chronionych, dzięki czemu ma prawny i faktyczny wpływ na kształtowanie się przestrzennej siatki usytuowania na terenie gminy punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

4.1. PRZYKŁADY POZYTYWNOPRAWNYCH ROZWIĄZAŃ UCHWAŁ RADY GMINY W ZAKRESIE OCHRONY MIEJSCA KULTU RELIGIJNEGO

Rada Miasta Krakowa posiada Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uchwalany na określony czas⁴⁴. Celem jest prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży, a także prowadzenie kursów i programów profilaktycznych dla rodziców, dotyczących rozwijania umiejętności rozmawiania z dziećmi na temat alkoholu i problemów alkoholowych, np. organizowanych na terenie szkół, poradni psychologiczno-pedagogicznych, ośrodków kultury oraz parafii.

Jednym z ważniejszych zadań rady miasta (gminy) na gruncie omawianej ustawy jest prawo do podejmowania uchwał w sprawie określenia ogólnie obowiązujących zasad usytuowania na terenie gminy miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych⁴⁵. Tytułem przykładu:

1) Na terenie Gminy Miejskiej Kraków⁴⁶ punkty sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (detal), za wyjątkiem napojów o zawartości alkoholu do

⁴⁴ Np. na rok 2001 – uchwała nr LXXII/620/01 z dnia 14 marca 2001 r. (Dz.Urz. Woj. Małop., nr 40, poz. 619).

⁴⁵ Zazwyczaj działając na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 lub art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r., nr 142 poz. 1591 ze zm.) i art. 12 ust. 2 i 3 omawianej ustawy.

⁴⁶ Uchwała nr XXVIII/240/03, Rady Miasta Krakowa z dnia 22 października 2003 r. w sprawie zasad usytuowania na terenie Gminy Miejskiej Kraków, miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (Dz.Urz. Woj. Małop., nr 403, poz. 4257).

4,5% oraz piwa, nie mogą być zlokalizowane w odległości mniejszej niż 50 m⁴⁷ m.in. od następujących obiektów chronionych (§ 1 ust. 1 pkt 1-15): obiektów kultu religijnego, a także wszelkiego rodzaju (także kościelnych) przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, ośrodków szkolno-wychowawczych, placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (internaty, bursy), domów dziecka oraz matki i dziecka, schronisk dla nieletnich, pogotowi opiekuńczo-wychowawczych, policyjnych izb dziecka, zakładów poprawczych, zakładów karnych dla młodocianych. Przy czym odległość 50 metrów mierzona ma być najkrótszą drogą dojścia (uwzględniającą przepisy o ruchu drogowym gwarantujące bezpieczeństwo publiczne (ochrona życia i zdrowia)) od wejścia do punktu sprzedaży do wejścia na teren obiektu chronionego (§ 1 ust. 2)⁴⁸.

2) Na terenie Gminy Wadowice⁴⁹ punkt sprzedaży napojów alkoholowych o zawartości alkoholu do 4,5% oraz piwa, przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży, nie może znajdować się w odległości mniejszej niż 25 m od następujących obiektów: przedszkoli i szkół (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty), świetlic dla dzieci i młodzieży oraz placówek opiekuńczych; a także kościołów, kaplic, cmentarzy (§ 1 ust. 1).

⁴⁷ W poprzedniej uchwale Rady Miasta Krakowa nr LXXI/704/97 z dnia 19 lutego 1997 r. (Gazeta Urzędowa z dnia 4 marca 1997, nr 5) punkty sprzedaży napojów alkoholowych (detal) nie mogły być zlokalizowane w odległości mniejszej niż 100 metrów od ww. obiektów chronionych. W obowiązującej uchwale dopuszcza się (§ 2), po udokumentowaniu przez przedsiębiorcę zapewnienia systemu ochrony placówki i po uzyskaniu opinii właściwej terenowo Rady Dzielnicy, odstąpienie od wymogów odległościowych, określonych w § 1 ust. 1, w odniesieniu do: obszaru położonego w obrębie Plant Krakowskich, rejonu Kazimierza i innych ulic i miejsc w Krakowie.

⁴⁸ W poprzednio obowiązującej uchwale odległość 100 metrów liczona miała być najkrótszą drogą dojścia od najbliższego wejścia na teren „chronionej” posesji, do wejścia do punktu sprzedaży napojów alkoholowych, z wyjątkiem obiektów wojskowych, gdzie odległość liczona będzie od jego ogrodzenia.

⁴⁹ Uchwała Rady Miejskiej w Wadowicach z dnia 26 lutego 2004 r., nr XV/91/2004 w sprawie określenia zasad usytuowania na terenie Gminy Wadowice miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (Dz.U. Woj. Małop. nr 108, poz. 1446).

Punkt sprzedaży pozostałych napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu lub poza miejscem sprzedaży (w tym piwa przeznaczonego do spożycia w miejscu sprzedaży) nie może znajdować się w odległości mniejszej niż (§ 1 ust. 2):

a) 100 m – od przedszkoli i szkół (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty), świetlic dla dzieci i młodzieży oraz placówek opiekuńczych,

b) 40 m – od kościołów, kaplic, cmentarzy⁵⁰.

3) Na terenie Gminy Bobowa⁵¹ punkty sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży nie mogą być usytuowane w odległości mniejszej niż 30 metrów od (§ 1 ust. 1): szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych; kościołów; obiektów sportowych⁵².

4.2. PRÓBA DEFINIOWANIA KOŚCIELNYCH MIEJSC CHRONIONYCH NA POTRZEBY PRZEDMIOTOWEJ USTAWY

Wydawane na podstawie omawianej ustawy uchwały rad gminy (miasta) operują takimi terminami, jak: „kościół”, „miejsce kultu religijnego”, „ośrodki kultu religijnego” lub „obiekty sakralnego” itp. Tymczasem omawiana ustawa w pierwotnym brzmieniu art. 18 ust. 2 (Dz.U. z 1982 r., nr 35, poz. 230)⁵³, jak i obecnie⁵⁴ ani wy-

⁵⁰ Odległość, o której mowa w ust. 1 i 2, mierzona jest po gruncie, od wejścia do punktu sprzedaży napojów alkoholowych do wejścia do obiektu określonego w ust. 1 i 2, a w przypadku gdy obiekt, o którym mowa w ust. 1 i 2, jest ogrodzony odległość mierzona jest do bramy wejściowej w ogrodzeniu (§ 1 ust. 3 i 4).

⁵¹ Uchwała Rady Gminy Bobowa z dnia 28 lutego 2005 r., nr XXIII/149/05 w sprawie zasad usytuowania na terenie gminy miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (Dz.Urz. Woj. Małop. nr 158, poz. 991).

⁵² Punkty sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży nie mogą być usytuowane w odległości mniejszej niż 100 metrów od ww. wymienionych obiektów.

⁵³ Art. 18 ust. 2 ustawy: „Nie wydaje się zezwolenia na prowadzenie sprzedaży napojów alkoholowych w pobliżu szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczych, obiektów kultu religijnego, domów studenckich, hoteli pracowniczych, zakładów opieki zdrowotnej i społecznej, izb wytrzeźwień, dworców kolejowych, autobusowych, lotniczych i portowych, zakładów przemysłowych, obiektów

dawane na jej podstawie uchwały rad gminy nie zawierają własnych autonomicznych definicji miejsc chronionych, także miejsc kultu religijnego czy obiektu sakralnego.

Zatem orzecznictwu NSA i wojewódzkich sądów administracyjnych pozostało m.in. zadanie deskrypcyjne tych pojęć, zgodnie z jego treścią posiadaną przez nie w języku potocznym z uwzględnieniem aksjologii i celów odpowiednich regulacji prawa publicznego, w tym przede wszystkim omawianej ustawy⁵⁵. Należy zauważyć, że zasady usytuowania punktów sprzedaży napojów alkoholowych stanowią nieprzekraczalną granicę uznania administracyjnego, jakie posiada organ administracyjny przy wydawaniu pozwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych⁵⁶.

NSA w wyroku z dnia 17 czerwca 1991 r., II SA 391/91 (niepublikowanym), określił, że „Miejscami kultu religijnego, w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi są te miejsca, w których stale i sys-

zajmowanych przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, zakładów dla nieletnich, zakładów karnych i aresztów śledczych oraz ośrodków przystosowania społecznego, obiektów wojskowych, sportowych, plaż, basenów i kąpielisk oraz innych miejsc masowych zgromadzeń”.

⁵⁴ Art. 18 ust. 2 ustawy: „Zezwolenie, o którym mowa w ust. 1 [Sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu lub poza miejscem sprzedaży może być prowadzona tylko na podstawie zezwolenia wydanego przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), właściwego ze względu na lokalizację punktu sprzedaży, zwanego dalej „organem zezwalającym”, wydaje się na podstawie pisemnego wniosku przedsiębiorcy”.

⁵⁵ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambula*, s. 231.

⁵⁶ W uchwale NSA z dnia 18 września 1995 r., VI SA 10/95, opublikowanej w „ONSA” 1995, nr 4, poz. 152, „Decyzja w przedmiocie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych jest decyzją o ograniczonym zakresie uznania administracyjnego. Zawarte w art. 18 ust. 2 i 3 omawianej ustawy przesłanki dopuszczalności wydania takiego zezwolenia – liczba punktów sprzedaży ustalona dla terenu gminy oraz zasady usytuowania na terenie gminy miejsc sprzedaży – nie kwalifikują takiej decyzji jako decyzji w pełni związanej. Wyznaczają one materialnoprawne granice uznania organu wydającego decyzję. Nie może on wydać zezwolenia, jeśli doprowadziłoby to do przekroczenia ustalonej przez radę gminy liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych lub było niezgodne z określonymi przez radę gminy zasadami usytuowania miejsc sprzedaży alkoholu. Natomiast organ nie ma obowiązku prawnego wydać zezwolenie tylko dlatego, że nie zachodzą powyższe przeszkody”.

tematycznie zbierają się wierni danej religii (wyznania) dla wzięcia udziału w nabożeństwach i innych zorganizowanych formach uprawiania kultu religijnego. W rozumieniu art. 18 ust. 2 cyt. ustawy nie są miejscami kultu religijnego obiekty, symbole i znaki religijne, takie jak np. przydrożne kapliczki, które są wprawdzie czczone przez wiernych, ale w których (obok których) nie zbierają się oni systematycznie dla uprawiania kultu w formach zorganizowanych”⁵⁷.

Z kolei w wyroku NSA z dnia 5 sierpnia 1991 r., II SA 451/91 (niepublikowanym): „Pojęcie obiektów sakralnych z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. (Dz.U. nr 35, poz. 230 ze zm.) dotyczy tylko obiektów sakralnych dostępnych dla wszystkich wyznawców danego kultu, w których odbywają się nabożeństwa i inne zbiorowe uroczystości. Chodzi więc o kościoły, cerkwie, synagogi, meczety, itp. a nie przeznaczone dla wąskiej, z góry ograniczonej grupy wiernych, miejsca modlitwy. *Ratio legis* wskazanego przepisu polega bowiem na ochronie powagi i atmosfery koniecznej dla zbiorowych działań kultowych, a więc służy zapewnieniu określonego porządku publicznego”⁵⁸.

W innym swoim wyroku z dnia 19 listopada 1991 r., II SA 797-798/91 (niepublikowanym), NSA wyjaśnił, że „Obiektem kultu religijnego w rozumieniu art. 18 ust. 2 ustawy jest również kaplica określona w akcie o jej założeniu jako kaplica półpubliczna i funkcjonująca w takim charakterze”⁵⁹.

Z niepublikowanego wyroku NSA z dnia 22 lutego 1995 r., SA/Bk 188/94 wynika, że nie tylko kryterium odległości może być warunkiem usytuowania punktu sprzedaży napojów alkoholowych, ale także kryterium kolizji w funkcjonowaniu tego punktu w stosunku do obiektu chronionego. „Jeżeli treść uchwały rady gminy nie wyznacza kryterium odległości jako warunku usytuowania punktu sprzedaży alkoholu, lecz kryterium kolizji w funkcjonowaniu tegoż punktu w stosunku do obiektu chronionego, to odległość między nimi nie ma istotnego znaczenia”⁶⁰.

⁵⁷ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambula*, s. 231.

⁵⁸ Tamże, s. 231.

⁵⁹ Tamże, s. 231-232.

⁶⁰ Tamże, s. 230.

4.3. PRAWNE ZNACZENIE ZGODY LUB SPRZECIWIU WŁADZ KOŚCIOŁA LUB INNEGO ZWIĄZKU WYZNANIOWEGO NA USYTUOWANIE MIEJSC SPRZEDAŻY I PODAWANIA ALKOHOLU

Niestety, omawiana ustawa nie przewiduje wymogu zasięgnięcia opinii właściwych władz Kościołów lub innych związków wyznaniowych przy ustalaniu przez radę gminy (miasta) liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży, jak i w miejscu sprzedaży oraz w zakresie samego usytuowania miejsc sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych⁶¹.

Początkowo w orzecznictwie NSA panował pogląd, że przy określaniu usytuowania miejsc sprzedaży napojów alkoholowych i ich odległości od miejsc chronionych (np. kultu religijnego) ewentualny przejaw woli podmiotów dysponujących tzw. obiektami chronionymi jest obojętny z prawnego punktu widzenia (tj. nie wywołuje skutków prawnych)⁶²: „Wyrażenie zgody (lub wyraźnie wyrażony brak sprzeciwu) przez właściwą jednostkę organizacyjną (osobę prawną) Kościoła lub związku wyznaniowego na usytuowanie punktu sprzedaży napojów alkoholowych w odległości mniejszej niż 100 metrów od obiektu kultu religijnego nie ma znaczenia dla wymogów określonych w art. 18 ust. 2 ustawy i w § 3 rozporządzenia Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług z dnia 6 maja 1983 r.” (Dz.U. nr 25, poz. 119 ze zm.)⁶³.

Natomiast w niepublikowanym wyroku z dnia 22 lutego 1995 r., SA/Bk 188/94, NSA zmienił pogląd w tej sprawie i uznał, że „Skoro kierujący obiektem kultu i zdecydowana część miejscowej społeczności są przeciwni sprzedaży alkoholu w pobliskiej restauracji, to

⁶¹ Takie wymogi dotyczą jedynie zasięgnięcia opinii właściwych dowódców garnizonów, w tych miejscowościach, w których znajdują się jednostki wojskowe (art. 12 ust. 3 ustawy).

⁶² Wyrok NSA z dnia 5 sierpnia 1991 r., II SA 504/91 („ONSA” 1991, nr 3-4, poz. 75), także „Rejent” 1992, nr 9, s. 134.

⁶³ I. Skrzydło-Niżnik, *Preambuła*, s. 232.

oznacza to kolizję usytuowania miejsca sprzedaży alkoholu w stosunku do lokalizacji obiektu kultu”⁶⁴.

4.4. ZASADY SPRZEDAŻY NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu lub poza miejscem sprzedaży może być prowadzona tylko na podstawie zezwolenia (zawsze czasowego) wydanego przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), właściwego ze względu na lokalizację punktu sprzedaży (art. 18 ust. 1 ustawy). Przedmiotowe zezwolenia wydaje się (po uzyskaniu, w trybie art. 106 K.p.a., pozytywnej opinii gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych o zgodności lokalizacji punktu sprzedaży z uchwałami rady gminy) oddzielnie na następujące rodzaje napojów alkoholowych (art. 18 ust. 3 ustawy):

- 1) do 4,5% zawartości alkoholu oraz na piwo,
- 2) powyżej 4,5% do 18% zawartości alkoholu (z wyjątkiem piwa),
- 3) powyżej 18% zawartości alkoholu.

W każdym przypadku prowadzenie sprzedaży w punkcie sprzedaży musi spełniać wymogi określone przez radę gminy, na podstawie art. 12 ust. 1 i 2 ustawy. Sankcją nieprzestrzegania przepisów może być cofnięcie zezwolenia. Ponadto każde z osobna wydanie zezwolenia i jego każdorazowa zmiana powoduje obowiązek uiszczenia stosownej opłaty (art. 9²).

4.5. SPRZEDAŻ WINA MSZALNEGO

Osobnym problemem jest kwestia ustalenia zasad sprzedaży wina gronowego przeznaczonego wyłącznie do celów liturgicznych (wina mszalnego) i czy wino mszalne jest napojem alkoholowym w rozumieniu omawianej ustawy. Otóż omawiana ustawa nie zawiera rozróżnie-

⁶⁴ Tamże, s. 230.

nia napojów pod względem ich hipotetycznego przeznaczenia do celów związanych z obrzędem religijnym, lecz jedynie pod względem zawartości alkoholu (do 4,5%, od 4,5% do 18% i powyżej 18%). Stanowisko takie znalazło odzwierciedlenie w wyroku NSA z 22 października 1991 r., II SA 644/91⁶⁵, z którego wynika, że „Brak jest podstaw prawnych do traktowania wina mszalnego w sposób odmienny od innego rodzaju napojów o tej samej zawartości alkoholu. Używane do celów liturgicznych wino gronowe jest napojem alkoholowym i zasady jego sprzedaży powinny być zgodne z wymaganiami zawartymi w omawianej ustawie i wydanych na jej podstawie aktach wykonawczych”. Oznacza to m.in., że placówki prowadzące sprzedaż artykułów dewocjonalnych nie mogą uzyskać zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych, w tym także do celów liturgicznych. Bez znaczenia jest tu okoliczność, że wino takie może być produkowane w winnicach kościelnych (zakonnych) z zastosowaniem szczególnej technologii, i że nabywcami mogą być wyłącznie księża i zakonnicy.

5. PRZEDMIOTOWY ZAKAZ SPRZEDAŻY, PODAWANIA I SPOŻYCIA NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Omawiana ustawa zawiera przepisy o zróżnicowanej mocy ciężkości obowiązywania, które wprost zabraniają sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych w określonych miejscach chronionych. Stopień ciężkości tych zakazów jest zróżnicowany; od bezwzględnych do względnych⁶⁶.

Wśród miejsc (obiektów) objętych bezwzględnym zakazem sprzedawania, podawania i spożywania znalazły się m.in. szkoły oraz inne zakłady i placówki oświatowo-wychowawcze, opiekuńcze i domy studenckie, teren zakładów pracy oraz miejsc zbiorowego żywienia pracowników, a także miejsca w czasie masowych zgromadzeń (art. 14 ust. 1 ustawy).

⁶⁵ Opublikowanym w „Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego” 1992, nr 3-4, poz. 70.

⁶⁶ G. Zalas, w: I. Skrzydło-Niżnik, G. Zalas, *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Komentarz*, Zakamycze 2002, s. 260 n.

Z kolei samo spożywanie napojów alkoholowych jest zabronione, oprócz miejsc wyżej wymienionych, także na ulicach, placach i w parkach, z wyjątkiem miejsc przeznaczonych do ich spożycia na miejscu, w punktach sprzedaży tych napojów.

Ponadto sprzedaż i podawanie napojów zawierających więcej niż 18% alkoholu zabronione jest także w ośrodkach szkoleniowych oraz w domach wypoczynkowych, a w tych pierwszych także jego spożywanie⁶⁷. Zatem nie ma znaczenia, czy powyżej wymienione miejsca są we władaniu podmiotów publicznych, czy też prywatnych, w tym także należących do Kościołów i innych związków wyznaniowych oraz ich jednostek organizacyjnych.

W innych niewymienionych wyżej miejscach, obiektach lub na określonych obszarach gminy, ze względu na ich charakter, rada gminy może wprowadzić zakazy sprzedaży, podawania, spożywania oraz wnoszenia napojów alkoholowych (art. 14 ust. 6 ustawy) o charakterze:

1) czasowym (np. z okazji wizyty Ojca Świętego Benedykta XVI w Polsce⁶⁸ lub z powodu publicznego charakteru i znaczenia święta religijnego⁶⁹),

⁶⁷ Sprzedaż, podawanie i spożywanie napojów zawierających więcej niż 4,5% alkoholu może się odbywać na imprezach na otwartym powietrzu tylko za zezwoleniem i tylko w miejscach do tego wyznaczonych (art. 14 ust. 5 ustawy).

⁶⁸ Np. na terenie Gminy Wadowice czasowy zakaz obowiązywał w dniu 27 maja 2006 r. w godz. od 6.00 do 15.00 i dotyczył (§ 1): sprzedaży i podawania – w punktach sprzedaży detalicznej i gastronomicznej; spożywania oraz wnoszenia – w miejscach pobytu Jego Świątobliwości Papieża Benedykta XVI i w miejscach wzmoczonego ruchu pielgrzymów, napojów alkoholowych o zawartości do 4,5 % alkoholu oraz piwa, powyżej 4,5 % do 18 % alkoholu z wyjątkiem piwa i powyżej 18 % alkoholu. Jednak zakaz nie dotyczył (§ 2) lokali gastronomicznych obsługujących zorganizowane imprezy zamknięte, zlecone przed wejściem w życie niniejszej uchwały i lokali gastronomicznych w obiektach hotelarskich, w związku z obsługą gości hotelowych (uchwała nr XXXII/222/2006 Rady Miejskiej w Wadowicach z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie wprowadzenia na terenie Gminy Wadowice czasowego zakazu sprzedaży, podawania, spożywania oraz wnoszenia napojów alkoholowych (Dz.U. Woj. Małop. nr 316, poz. 2229)).

Podobny zakaz wprowadziła Rada Miasta Krakowa od dnia 26 maja 2006 r. godz. 18.00 do dnia 28 maja 2006 r. godz. 17.00 (uchwała nr CV/1064/06 z dnia 29 marca 2006 r., Dz.U. Woj. Małop. nr 191, poz. 1334) i Rada Miasta w Oświęcimiu w dniu 28

2) stałym⁷⁰.

maja 2006 r., tj. w dniu wizyty Ojca Świętego w Oświęcimiu (uchwała nr LIX/608/06 29 marca 2006 r., Dz.U. Woj. Małop. nr 212, poz. 1459).

Wymienione wyżej akty normatywne wydano na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r., nr 142 poz. 1591, ze zm.) i art. 14 ust. 6 omawianej ustawy.

⁶⁹ Na podstawie uchwały nr V/41/03 Rady Gminy w Lipnicy Murowanej z dnia 15 kwietnia 2003 r. (Dz.Urz. Woj.Małop. Nr 220, poz. 2667) wprowadzono czasowy zakaz sprzedaży detalicznej napojów alkoholowych oraz piwa (§ 1 ust. 1):

1) na terenie sołectwa Lipnica Murowana każdorazowo w niedzielę, w czasie której organizowane są:

- a) Małopolski Przegląd Grup Kolędniczych,
- b) Konkurs Palm, do godziny 24.00,
- c) Odpust ku czci Błogosławionego Szymona do godziny 13.00,

2) na terenie sołectwa Rajbrot każdorazowo w niedzielę, w czasie której organizowany jest: Odpust ku czci Narodzenia Najświętszej Marii Panny do godz. 13.00.

Zakazy powyższe wprowadzono z uwagi na to, iż wyżej wymienione imprezy i święta mają publiczny charakter i szczególne znaczenie dla kulturalnego i religijnego charakteru Gminy Lipnica Murowana.

Ta sama Rada Gminy w Lipnicy Murowanej uchwałą nr XIV/98/04 z dnia 27 kwietnia 2004 r. (Dz.Urz.Woj. Małop. nr 91, poz. 1237) wprowadziła czasowy zakaz sprzedaży detalicznej i gastronomicznej napojów alkoholowych oraz piwa w dniach 15 i 16 maja 2004 r na terenie sołectw: Lipnica Murowana i Lipnica Dolna z uwagi na odbywające się w tych dniach uroczystości religijne poświęcone czci św. Urszuli Ledóchowskiej, mające publiczny charakter i szczególne znaczenie dla kulturalnego i religijnego charakteru Gminy Lipnica Murowana (§ 1 ust. 1).

⁷⁰ Rada Miejska w Żabnie uchwałą nr XXIX/311/05 z dnia 23 czerwca 2005 r. (Dz.Urz. Woj.Małop. nr 457, poz. 3432) wprowadziła stały zakaz spożywania napojów alkoholowych w następujących miejscach położonych na terenie Gminy Żabno: cmentarze, place zabaw dla dzieci i drogi publiczne (§ 1).

Z kolei Rada Gminy w Moszczenicy uchwałą nr XXX/191/06 z dnia 28 czerwca 2006 r. (Dz.Urz.Woj.Małop. nr 464, poz. 2849) wprowadziła czasowy zakaz sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych oraz piwa (§ 3 ust. 1):

1) na terenie sołectwa Moszczenica każdorazowo w niedzielę, w czasie której organizowane są:

- a) odpust ku czci Świętego Izydora do godziny 14.00;
- b) odpust ku czci Matki Boskiej Szkaplerznej do godziny 14.00;
- c) uroczystości Misji Świętych i Rekolekcji w czasie trwania nabożeństw i innych form kultu.

2) na terenie sołectwa Staszkówka każdorazowo w niedzielę, w czasie której organizowane są:

- a) odpust ku czci Świętego Wojciecha;

Ten szczególny charakter miejsc, obiektów lub określonych obszarów gminy może wynikać z ich znaczenia religijnego, kulturalnego, oświatowego, społecznego lub pełnienia specyficznej roli wychowawczej (i to nie tylko w stosunku do dzieci i młodzieży). Przy wydawaniu takich przepisów prawa miejscowego rada gminy winna pamiętać, by posługiwać się takimi zwrotami językowymi, które pełnią funkcje semantyczne nazw jednostkowych lub grupowych określonych miejsc, obiektów i pozwalają je indywidualizować i odróżniać (także ze względu na ich charakter) od innych tego samego rodzaju miejsc, obiektów lub obszarów publicznych na terenie gminy (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1997 r., III RN 11/97, OSNAP 1997, nr 20, s. 393)⁷¹.

Omawiana ustawa wyraźnie zakazuje wnoszenia napojów alkoholowych na teren tych miejsc i obiektów chronionych lub na określonych obszarach gminy, w szczególności wymienionych w art. 14 ust. 1 pkt 6 ustawy, na terenie których ze względu na ich charakter (m.in. szczególne znaczenie religijne, oświatowe, społeczne) rada gminy może wprowadzić czasowy lub stały zakaz sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych (art. 16 ust. 1 ustawy)⁷². W tym przepisie ustawodawcy zapewne chodziło o zminimalizowanie ewentualnego zagrożenia dla porządku, spokoju publicznego albo bezpieczeństwa osób i mienia, jakie niewątpliwie wiązać się może ze spożyciem alkoholu w tych miejscach z uwagi na ich charakter. Zakaz wnoszenia napojów alkoholowych stanowi więc swoistą zapo-

b) odpust ku czci Najświętszej Marii Panny;

c) uroczystości Misji Świętych i Rekolekcji.

Powyższe zakazy wprowadzono z uwagi na to, że wyżej wymienione imprezy i święta mają publiczny charakter i szczególne znaczenie dla religijnego i kulturalnego charakteru Gminy Moszczenica.

⁷¹ G. Zalas, *op. cit.*, s. 270.

⁷² Wyrok NSA z 25 listopada 1994 r., SA/Wr 1954/94, opublikowany w „Wokanda” 1995, nr 5, poz. 31. Na podstawie art. 40 ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym rada gminy nie może wydawać przepisów porządkowych, dotyczących kwestii spożywania alkoholu w zakresie, w jakim zostało to uregulowane w Kodeksie wykroczeń bądź w omawianej ustawie. Osoby posiadające przy sobie napoje alkoholowe mają obowiązek przekazania ich do depozytu pod rygorem niewpuszczenia bądź usunięcia z terenu obiektów lub miejsc, o których mowa w ust. 1.

rę dla ewentualnej pokusy ich spożywania lub wywołania zgorznięcia powszechnego⁷³.

Zatem z treści art. 16 ustawy można wyprowadzić podstawę prawną dla zakazu wnoszenia napojów alkoholowych do wymienionych w tym przepisie miejsc i obiektów, m.in. obiektów i miejsc objętych zakazem wnoszenia napojów alkoholowych z uwagi na ich charakter na mocy uchwały rady gminy, czyli do miejsc kultu religijnego⁷⁴.

Wreszcie należy zwrócić uwagę, że Rada Ministrów, ze względu na bezpieczeństwo i porządek publiczny, w drodze rozporządzenia (a w sytuacjach wymagających niezwłocznego działania w innym trybie), może wprowadzać na czas określony na obszarze całego kraju albo jego części całkowity lub częściowy zakaz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (art. 19 ust. 1 i 2 ustawy).

6. PODMIOTOWY ZAKAZ SPRZEDAŻY I PODAWANIA NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Przepis art. 15 ustawy zabrania sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom, których zachowanie wskazuje, że znajdują się w stanie nietrzeźwości; osobom do lat 18; i na kredyt lub pod zastaw. Powyższy zakaz musi godzić co najmniej dwa sprzeczne ze sobą prawa, tj. obywatelskie w zakresie swobody pewnych zachowań społecznych, np. co do charakteru zakupów i spożywania, a z drugiej strony

⁷³ G. Zalas, *op. cit.*, s. 269-270.

⁷⁴ Będzie tu miało zastosowanie także rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 maja 1983 r. w sprawie zasad i trybu postępowania w razie wnoszenia napojów alkoholowych na tereny objęte zakazem ich wnoszenia (Dz.U. nr 25, poz. 105). Rozporządzenie zobowiązuje również służby porządkowe, straż przemysłową lub inne osoby upoważnione przez kierownika zakładu pracy lub obiektu albo organizatora ww. imprez do odmowy wpuszczenia na teren obiektu lub miejsc objętych zakazem wnoszenia napojów alkoholowych osób, w stosunku do których powzięły uzasadnione podejrzenia, że wbrew zakazowi wnoszą napoje alkoholowe. Niestety rozporządzenie nie reguluje kwestii związanych z ewentualnym usunięciem osób, które pomimo zakazu wniosły napoje alkoholowe na teren nim objęty i nie oddały ich do depozytu. W związku z tym ustawowa norma nakazująca usuwanie osób naruszających zakaz wynikający z art. 16 z terenów w nim, a także w § 1 rozporządzenia wskazanych jest w zasadzie niewykonalna.

interes społeczny i państwa, tj. przeciwdziałanie alkoholizmowi i wychowaniu w trzeźwości.

W powyższym zakresie podmiotowych ograniczeń brak osób duchownych lub kandydatów do stanu duchownego (zakonnego). Ustawodawca doszedł do wniosku, że względ na ewentualną ochronę powagi stanu duchownego nie może być w państwie świeckim wyznacznikiem w ograniczaniu praw obywatelskich. Zatem ograniczenia w tym zakresie przesuwają się na grunt przepisów kościelnych.

7. PRACOWNIK W STANIE PO UŻYCIU ALKOHOLU

Przepis art. 17 ust. 1-3 ustawy reguluje szczegółowe zasady postępowania w przypadku, gdy pracownik stanął się do pracy w stanie wskazującym na spożywanie alkoholu albo spożywał alkohol w czasie pracy. Przepis ten będzie miał zastosowanie także do pracowników stanu świeckiego zatrudnionych u pracodawcy kościelnego lub wyznaniowego, jak i do pracowników stanu duchownego zatrudnionych zarówno u pracodawcy świeckiego, jak i kościelnego (wyznaniowego). We wszystkich tego rodzaju sytuacjach kierownik zakładu pracy (pracodawca) lub osoba przez niego upoważniona ma obowiązek niedopuszczenia pracownika do pracy. Jednakże w każdym przypadku musi zachodzić uzasadnione podejrzenie, iż pracownik zgłosił się do pracy w stanie po użyciu alkoholu lub spożywał alkohol w czasie pracy.

W każdym bądź razie, na żądanie pracownika, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, kierownik zakładu pracy lub osoba przez niego upoważniona jest obowiązana zapewnić przeprowadzenie badania stanu trzeźwości pracownika⁷⁵. Ponadto, stawienie się w pracy w stanie nietrzeźwym czy po użyciu alkoholu w świetle przepisów Kodeksu pracy stanowi poważne naruszenie dyscypliny pracowniczej i może skutkować rozwiązaniem stosunku pracy bez wypowiedzenia⁷⁶.

⁷⁵ G. Zalas, *op. cit.*, s. 278-279.

⁷⁶ Zob. art. 52 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeksu pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r., nr 21, poz. 94 ze zm.).

Z kolei pracownik, będący osobą duchowną, niezależnie od sankcji w prawie polskim, może ponosić odpowiednie kary kościelne.

8. POSTĘPOWANIE W STOSUNKU DO OSÓB NADUŻYWAJĄCYCH ALKOHOLU

Lecnictwem odwykowym osób uzależnionych od alkoholu zajmują się różne, stacjonarne i niestacjonarne zakłady leczenia odwykowego, a nadto inne zakłady opieki zdrowotnej (art. 21 ust. 1 ustawy)⁷⁷. Mogą być zakładane i prowadzone przez podmioty zarówno świeckie, jak i wyznaniowe. Leczenie odwykowe jest dobrowolne, poza wyjątkami ustawowymi, a świadczenia ZOZ-ów są bezpłatne.

Od 1 stycznia 1999 r. organizacja pomocy dla osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań samorządu terytorialnego na szczeblu województwa (zarządu województwa) i powiatu (starosty)⁷⁸. Szczegóły w tym zakresie regulują akty podustawowe⁷⁹, a wśród nich obowiązujące jeszcze rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 6 maja 1983 r. w sprawie regulaminów stacjonarnych zakładów leczenia odwykowego oraz domów pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu (Dz.U. nr 25, poz. 115). Według załącznika nr 2 (regulaminu domu pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu), mieszkaniec domu może – za zgodą dyrektora domu – umieścić w przydzielonym mu pokoju oprócz własnych mebli i innych osobistych przedmiotów – także przedmioty i symbole religijne (§ 2 ust. 1).

⁷⁷ G. Zalas, *op. cit.*, s. 371.

⁷⁸ Wcześniej ten obowiązek spoczywał na administracji rządowej.

⁷⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 31 grudnia 1999 r. w sprawie organizacji, kwalifikacji personelu, zasad funkcjonowania i rodzajów zakładów leczenia odwykowego oraz udziału innych zakładów opieki zdrowotnej w sprawowaniu opieki nad osobami uzależnionymi od alkoholu (Dz.U. z 2000 r., nr 3, poz. 44). Por. G. Zalas, *op. cit.*, s. 375.

9. POSTĘPOWANIE Z OSOBAMI DOPROWADZONYMI DO IZBY WYTRZEŻWIEŃ

Przepisy omawianej ustawy (art. 40 ust. 1-6) regulują zasady postępowania z osobami doprowadzonymi do izby wytrzeźwień⁸⁰ oraz z rzeczami znajdującymi się przy osobach, które zostały doprowadzone do izby wytrzeźwień. Przede wszystkim osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorzenia w miejscu publicznym (np. w kościele lub mszy odprawianej na wolnym powietrzu) lub w zakładzie pracy, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone m.in. do izby wytrzeźwień (art. 40 ust. 1 ustawy). O umieszczeniu takich osób w izbie wytrzeźwień zawiadamia się niezwłocznie wskazane przez nie osoby np. przełożonego osoby duchownej (art. 40 ust. 6 pkt 2 ustawy)⁸¹. Wśród kategorii osób, których nie można przyjąć do izby wytrzeźwień, placówki lub jednostki policji nie ma wymienionych osób duchownych (§ 6 ust. 1 cyt. rozporządzenia). Osobom przyjętym do izby lub placówki można wydać na czas pobytu odzież zastępczą (§ 10 cyt. rozporządzenia).

10. PRZYKŁADY KOŚCIELNEJ DZIAŁALNOŚCI Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA ALKOHOLIZMOWI I WYCHOWANIU W TRZEŻWOŚCI

Z medycznego punktu widzenia choroba alkoholowa (tj. uzależnienie od alkoholu) nie jest chorobą zakaźną, niemniej wywiera negatywne skutki w otoczeniu (rodzinie) chorego. Skutki te ujawniają

⁸⁰ Izby wytrzeźwień mogą być organizowane i prowadzone przez organy samorządu terytorialnego w miastach liczących ponad 50.000 mieszkańców i organy powiatu (art. 39 ustawy).

⁸¹ Uszczegółowienie tych reguł zawiera Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz.U. nr 20, poz. 192 ze zm.).

się nie tylko w sferze psychicznej (tzw. zespół współuzależnienia), ale także i w fizycznym wyniszczeniu organizmu, a także prowadzić mogą do deprecjacji materialnego i społecznego statusu chorego i jego rodziny.

W świetle ustawy o pomocy społecznej⁸², alkoholizm jest jednym z powodów do udzielenia osobie i rodzinie pomocy społecznej (art. 7 pkt 13)⁸³. Na gruncie tej ustawy, jednym z zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym jest opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka (art. 17 ust. 1 pkt 1)⁸⁴.

W rozdziale 4 ustawy o pomocy społecznej („Opieka nad rodziną i dzieckiem”, art. 70-90) wymieniono przykładowe formy udzielanej pomocy rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny (poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej, zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną). Rodzina taka otrzymuje pomoc w szczególności przez działania placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego i innych podmiotów, których działanie daje potrzebne wsparcie dziecku i rodzinie⁸⁵.

⁸² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. nr 64, poz. 593 ze zm.).

⁸³ Z. Zarzycki, *Rola Kościołów*, s. 73-102.

⁸⁴ Z kolei do zadań samorządu województwa należy m.in. opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej, będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa, obejmującej w szczególności programy: profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami (art. 21 pkt 1).

⁸⁵ Do zadań pracownika socjalnego należy w szczególności (art. 119 ust. 1 pkt 3, 4 i 7): udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy, będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej; pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa, dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskiwaniu pomocy; współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa.

Wymienienie wszystkich rodzajów placówek kościelnych (wyznaniowych), które realizują zadania z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi i wychowania w trzeźwości, nie jest możliwe w tym miejscu⁸⁶.

Stacjonarny zakład leczniczy. Osoby, które w związku z nadużyciem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylają się od pracy albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny, zobowiązać można do poddania się leczeniu w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie lecznictwa odwykowego (art. 24 i 26 ustawy)⁸⁷. Szczegóły regulowane są aktami wykonawczymi⁸⁸.

Specjalistyczne Domy Pomocy Społecznej. Ustawa o pomocy społecznej wprost nie przewiduje osobnego typu domów pomocy społecznej dla osób chorych na chorobę alkoholową⁸⁹. Niemniej osoby takie, jeżeli m.in. zostaną zaliczone do osób przewlekle somatycznie chorych, mogą być kierowane do takich jednostek. Dom pomocy społecznej może być prowadzony, po wcześniejszym uzyskaniu zezwolenia marszałka województwa m.in. przez Kościół katolicki, inne Kościoły lub związki wyznaniowe (art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej). Zasady kierowania i przyjęcia do domu pomocy społecznej zostały określone w rozdziale drugim ustawy o pomocy

⁸⁶ Zob. tytułem przykładu pod adresem: <http://bazy.ngo.pl>; luty 2007 r.

⁸⁷ O zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego orzeka sąd rejonowy właściwy według miejsca zamieszkania lub pobytu osoby, której postępowanie dotyczy, w postępowaniu nieprocesowym. Podobnie też osoby, które są umieszczone w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, i są uzależnione od alkoholu, mają obowiązek poddania się zarządzonemu leczeniu odwykowemu (art. 37 ust. 1 ustawy).

⁸⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu sprawowania kontroli legalności skierowania i przebywania w stacjonarnych zakładach leczniczych i domach pomocy społecznej osób, na które został nałożony obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu, oraz warunków, w jakich osoby te przebywają (Dz.U. nr 25, poz. 111).

⁸⁹ Art. 56 ustawy o pomocy społecznej: „Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na domy dla: osób w podeszłym wieku; osób przewlekle somatycznie chorych; osób przewlekle psychicznie chorych; dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie; dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie; osób niepełnosprawnych fizycznie”.

społecznej (art. 54-66) i w aktach niższego rzędu⁹⁰, a ich wykonanie powierzono przede wszystkim władzom powiatowym⁹¹.

Duszpasterstwo chorych. Kościoły i inne związki wyznaniowe udzielają także posługi i pomocy osobom cierpiącym na chorobę alkoholową i nadużywającym alkoholu w ramach prowadzonego duszpasterstwa chorych⁹². Konstytucja RP w art. 53 ust. 1 zapewnia każdemu, a więc również osobie z chorobą alkoholową i członkom jej rodziny wolność sumienia i religii. Wolność religii obejmuje m.in. prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują⁹³.

Ochrona tajemnicy choroby alkoholowej. Ochrona tajemnicy choroby (w tym alkoholowej) może wynikać albo z przepisów prawa polskiego, albo prawa wewnętrznego Kościoła lub związku wyznaniowego. W drodze pośredniej wykładni Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. (kan. 227⁹⁴ i kan. 220⁹⁵) na gruncie prawa świeckiego implikować można prawo do ochrony danych osobowych na gruncie polskiego Kodeksu cywilnego (art. 23)⁹⁶. Ponadto etyka lekarska i katolicka zobowiązuje lekarza (katolika) do zachowania tajemnicy lekarskiej, która w pewnych sytuacjach może być jednak uchylona⁹⁷.

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz.U. nr 217, poz. 1837).

⁹¹ Dz. U. nr 64, poz. 593 ze zm.

⁹² B. Ratajczak, *Duszpasterstwo chorych*, w: *Prawo wyznaniowe*, red. H. Misztal, P. Stanisławski, wyd. 2 zmienione i zaktualizowane, *stan prawny na 1 lipca 2003 r.*, Lublin 2003, s. 339-340.

⁹³ Wolność religii obejmuje również wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie (art. 53 ust. 2 zd. 1 Konstytucji RP).

⁹⁴ „Wierni świeccy mają prawo, aby w zakresie spraw doczesnej społeczności przyznano im wolność przysługującą wszystkim obywatelom”.

⁹⁵ „Nikomiu nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które ktoś posiada, ani też naruszać prawa każdej osoby do ochrony własnej intymności”.

⁹⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. nr 16, poz. 93 ze zm.); zob. M. Jackowski, *Ochrona danych medycznych*, wyd. I, Wrocław 2002, s. 225.

⁹⁷ Dokumentacja lekarska wykorzystywana jest np. w sądach kościelnych w toczonych procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

11. KOŚCIELNE GWARANCJE DO DZIAŁAŃ PRZECIWAŁKOHOLOWYCH I DO WYCHOWANIA W TRZEŻWOŚCI

Każdy wierny na skutek przyjęcia chrztu powinien prowadzić życie zgodne z nauką ewangeliczną i ma prawo do wychowania chrześcijańskiego, a więc powinien wzbraniać się przed pokusą nadużywania alkoholu i dążyć do życia w trzeźwości. Życie w świętości jest normalnym zadaniem każdego chrześcijanina i ma mocne podłoże w Kodeksie Jana Pawła II⁹⁸. Niemniej każdemu wiernemu, a w szczególności borykającemu się z pokusą uzależnienia od alkoholu, przysługuje prawo do przedstawienia pasterzom Kościoła swoich potrzeb, zwłaszcza duchowych, a także swoich życzeń (kan. 212 § 2).

11.1. PRAWO DO WYCHOWANIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Wychowanie chrześcijańskie jest procesem ciągłym i dostosowanym do wieku i mentalności wiernych, a zarazem jednym z ważniejszych punktów programu duszpasterskiego i rodzicielskiego⁹⁹. Kościół szczególną troskę roztacza wokół chrześcijańskiego wychowania dzieci (kan. 226 § 2)¹⁰⁰. Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio* nr 60 (1981) pisze, że „Szczególnie zaś w rodzinie chrześcijańskiej, ubogaconej łaską i obowiązkami sakramentu małżeństwa, należy już od najwcześniejszego wieku uczyć dzieci, zgodnie

⁹⁸ Kan. 209 § 2 „Z wielką pilnością wierni powinni wypełniać obowiązki, którymi są związani zarówno wobec Kościoła powszechnego, jak i partykularnego, do którego należą zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa”. Także kan. 210: „Wszyscy wierni, zgodnie ze swoimi możliwościami, powinni prowadzić życie święte oraz przyczyniać się do wzrostu Kościoła i dbać o jego ustawiczną świętość”. Zob. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2002, s. 36.

⁹⁹ Tamże, s. 40-41.

¹⁰⁰ Tamże, s. 47.

z wiarą na chrzcie otrzymaną, poznawania i czci Boga, a także miłowania bliźniego”.

Również deklaracja Soboru Watykańskiego II o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* n. 3,1 (1965) nakłada na rodziców szczególne obowiązki, „Ponieważ rodzice dali dzieciom życie, dlatego w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i muszą być uznani za pierwszych i głównych wychowawców”. W nawiązaniu do tych celów pozostaje treść kan. 795 KPK, w myśl którego „prawdziwe wychowanie powinno objąć pełną formację osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież tak winny być wychowywane, ażeby harmonijnie mogły rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności, właściwie korzystać z wolności i przygotowywać się do czynnego udziału w życiu społecznym”.

Zdefiniowane powyżej wychowanie chrześcijańskie powinno dążyć do kształtowania osoby ludzkiej nie tylko w kierunku jej celu ostatecznego, ale także dla dobra tych społeczności, w których się znajduje, by mogła w przyszłości pełnić właściwie jej obowiązki¹⁰¹. Przede wszystkim rodzina powinna być pierwszą szkołą cnót społecznych, która jest potrzebna wszelkiej społeczności. Żeby rodzina mogła prawidłowo wypełniać ten obowiązek, powinna kierować się właściwą drogą postępowania, a w razie trudności powinna otrzymać właściwą pomoc od społeczności. Z kolei do zadań Kościoła i państwa należy popieranie różnymi sposobami wychowania młodzieży, przejmowanie wedle zasady pomocniczości wychowania i dopomaganie w tym. Prawo i obowiązek wychowania młodzieży przez Kościół zostały zlecone przez Boga w ramach misji niesienia ludziom pomocy, aby mogli osiągnąć pełnię życia chrześcijańskiego (kan. 794 § 1). Jeżeli chodzi o praktyczne wypełnienie misji Kościoła na tym odcinku, to do duszpasterzy należy obowiązek czynić wszystko, ażeby wszyscy wierni mogli otrzymać katolickie wychowanie (kan. 794 § 2)¹⁰².

¹⁰¹ E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, cz. 3, Warszawa 1986, s. 53.

¹⁰² Tamże, s. 55.

11.2. WYMÓG PRZESTRZEGANIA POSTÓW I WSTRZEMIEŻLIWOŚCI

Post (*ieiunium*), zw. też postem ilościowym, obowiązują w Popielec i Wielki Piątek (kan. 1251)¹⁰³. Z kolei wstrzemięźliwość (*abstinentia*), zw. postem jakościowym, polega na wstrzymaniu się od spożywania potraw mięsnych i ewentualnie innych potraw (w tym napojów alkoholowych)¹⁰⁴.

Świadectwem dobrego chrześcijańskiego wychowania człowieka powinno być powstrzymanie się od spożywania lub nadużywania alkoholu w okresie postu. W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* czytamy: „Okresy i dni pokuty w ciągu roku liturgicznego (okres Wielkiego Postu, każdy piątek jako wspomnienie śmierci Pana) są w Kościele specjalnym czasem praktyki pokutnej. Okresy te są szczególnie odpowiednie dla ćwiczeń duchowych, liturgii pokutnej, pielgrzymek o charakterze pokutnym, dobrowolnych wyrzeczeń, jak post i jałmużna, braterskiego dzielenia się z innymi (dzieła charytatywne i misyjne)”¹⁰⁵.

11.3. OBOWIĄZEK DUCHOWNEGO DO PROWADZENIA ŻYCIA SKROMNEGO

Biblijny nakaz w stosunku do osób duchownych wymaga, aby „życie ich nie może być wystawne, lecz skromne. Żyjąc bowiem w świecie, nie są ze świata”¹⁰⁶. Z kolei kodeks Jana Pawła II rozwinął te obowiązki: „Duchowni powinni przejawiać w życiu prostotę i powstrzymać się od wszystkiego, co trąci próżnością” (kan. 282 § 1). W innym zaś miejscu czytamy, że: „Duchowni powinni całkowicie

¹⁰³ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 1252. Post obowiązuje osoby dorosłe od 18. roku życia do ukończenia 59 lat, a wstrzemięźliwość w jedzeniu mięsa obowiązuje młodzież już od 14. roku życia. W szczególności podczas Wielkiego Postu Kościół domaga się od nas takiej pokuty, która zbliży nas do Pana i przyniesie duszy szczególną radość.

¹⁰⁴ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, s. 427.

¹⁰⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1438.

¹⁰⁶ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, s. 36. Zob. J 17,14-16; Kor 7,31.

powstrzymać się od tego wszystkiego, co nie przystoi ich stanowi, zgodnie z przepisami prawa partykularnego” (kan. 285 § 1). W literaturze przedmiotu tytułem przykładu podnosi się konieczność unikania tego wszystkiego, co jest niezgodne z powagą stanu duchownego lub może spowodować zgorzenie lub zdziwienie u wiernych albo może narazić stan duchowny na ośmieszenie. Zatem duchowni nie powinni przesiadywać w lokalach, gdzie podawany jest m.in. alkohol, albo brać udział w gorszących widowiskach, gdzie spożywa się alkohol lub zachęca do jego spożycia albo pochwała alkoholowy styl życia¹⁰⁷.

Należy też zauważyć, że osobom duchownym zabrania się uprawiania osobiście lub przez innych handlu (także napojami alkoholowymi) lub kupiectwa, na korzyść własną lub innych, chyba że otrzymali zgodę właściwej władzy kościelnej (kan. 286). Złamanie powyższego zakazu obwarowane jest sankcją karną (kan. 1392)¹⁰⁸.

14. ZAGADNIENIE KOMUNII ŚWIĘTEJ POD DWIEMA POSTACIAMI

W praktyce Kościoła od zawsze była stosowana Komunia święta pod dwiema postaciami: chleba i wina. Zasadą jest komunია pod postacią chleba. Niemniej Kodeks Jana Pawła II (kan. 925) i dokumenty posoborowe¹⁰⁹ przewidują kilkanaście wyjątków, dopuszczających udzielania komunii pod dwiema postaciami, tj. chleba i wina¹¹⁰. W świetle powyższego, rygory prawne omawianej ustawy nie będą się

¹⁰⁷ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, s. 92-93.

¹⁰⁸ Tamże, s. 93.

¹⁰⁹ Zob. *Ritus servandus in distribuenda Communione sub utraque specie*, Typis Polyglottis Vaticanis 1965, n. 1; Instrukcja *Eucharisticum Mysterium*, n. 32; *Institutio Missalis Romani*, n. 242; *Congregatio pro Cultu Divino, Instructio Sacramentali Communionis de ampliore facultate sacrae Communionis sub utraque specie administrandae*, z dnia 29 czerwca 1970, AAS 62 (1970), s. 664-667; także przepisy wykonawcze do Instrukcji Kongregacji ds. Sakramentów i Kultu Bożego *Inaestimabile donum* z dnia 03 kwietnia 1980 r. (wydane przez Watykan 11 grudnia 1980 r.), zob. także S. Kasprzak, *Wybrane zagadnienia z prawa kościelnego*, Lublin 2000, s. 371.

¹¹⁰ Zob. także Uchwałę Konferencji Episkopatu Polski w sprawie Komunii św. pod dwiema postaciami w zgromadzeniach zakonnych i w instytucjach życia konsekrowanego z dnia 8 lutego 1979 r.

rozcigały do zakazu wnoszenia, podawania i spożywania wina mszalnego w obiektach kultu religijnego (kościół, kaplica), wszakże pod warunkiem, że będzie to miało związek z odprawianą celebrą, a nie poza nią. Spożywanie wina mszalnego zgodnie z normą i zwyczajem kościelnym, w czasie odprawianej liturgii mszalnej lub poza nią korzysta z ochrony w prawie kanonicznym Kościoła katolickiego, a także na gruncie praw wewnętrznych tych Kościołów, w których to spożywanie jest praktykowane.